

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
<p>1. Датум и орган који је именовано комисију На основу члана 127 Статута Филолошког факултета Универзитета у Београду и члана 40 Закона о високом образовању, Наставно-научно веће на седници одржаној 7. 03. 2018. донело је одлуку да се образује комисија за оцену докторског рада Мауриција Барбија.</p> <p>2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:</p> <ol style="list-style-type: none">
Проф. др Саша Модерц, ванредни професор, италијански језик, 20. јуна 2017, Филолошки факултет у Београду
Проф. др Данијела Ђоровић, ванредни професор, италијански језик, 10.5.2016, Филозофски факултет у Београду
Др Невена Цековић, доцент, италијански језик, 31.10.2017. Филолошки факултет у Београду
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
<ol style="list-style-type: none">
Име, име једног родитеља, презиме: Маурицио, Нацарено, Барби
Датум рођења, општина, република: 17.06.1973, Мантова, Републка Италија
Датум одбране, место и назив магистарске тезе: 4. 7. 2009, Универзитет „Тор Вергата“, Рим (Италија); мастер 2. степена из Дидактике италијанског језика (Università degli Studi di Roma Tor Vergata, Didattica della lingua italiana)
Научна област из које је стечено академско звање магистра наука: Лингвистика - Дидактика италијанског језика
III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:
Neologismi e neosemie nel vocabolario Zingarelli: un confronto sincronico tra la Decima edizione (1970) e la ristampa della Dodicesima edizione (2015) [Неологизми и неосемије у речнику Цингарели: синхронијско поређење Десетог издања (1970.) и Дванаестог, поновљеног издања (2015.)]
IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ
Докторска дисертација <i>Неологизми и неосемије у речнику Цингарели: синхронијско поређење Десетог издања (1970.) и Дванаестог, поновљеног издања (2015.)</i> написана је на италијанском језику и њен наслов на овој језику гласи: <i>Neologismi e neosemie nel vocabolario Zingarelli: un confronto sincronico tra la Decima edizione (1970) e la ristampa della Dodicesima edizione (2015)</i> . Ова обимна и свеобухватна дисертација обрађује област лексикографије сагледане из микродијакхронијске перспективе. Дисертација има 2097 страница и физички се састоји од четири тома с јединственом нумерацијом страница. I том обухвата странице 1-610, II странице 611-1189, III странице 1190-1661, IV странице 1662-2097. Грађа је подељена на следећа поглавља: 1. Увод(Introduzione) , стр. 1-29; 2. Неологизми и стране речи у периоду фашизма (Neologismi e forestierismi durante il regime fascista), стр 30-127; 3. Позајмљенице и калкови у речнику Цингарели (Prestiti e calchi nel vocabolario

Zingarelli), стр. 128-422; **4. Неологизми**(Neologismi) стр. 423-610 (у I тому); **5. Неосемије**(Neosemie), стр. 611-965; **6. Димензије језичке варијације примењене у Десетом издању из 1970. и поновљеном, 12. издању речника Цингарели из 2015. године** (Le dimensioni di variazione linguistica applicate alla Decima edizione 1970 e alla ristampa 2015 della Dodicesima edizione del vocabolario Zingarelli), стр. 966-1189 (у II тому); **7. „Речи које треба сачувати“** (Le parole da salvare), стр. 1190-1378; **8. Поређење Десетог издања 1970. и поновљеног, 12. издања речника Цингарели из 2015. године: мотивације, хипотезе, метода и квантитативни резултати**(Confronto tra la Decima edizione 1970 e la ristampa 2015 della Dodicesima edizione del vocabolario Zingarelli: motivazioni, ipotesi, metodo e risultati quantitativi raggiunti), стр. 1379-1634; **Библиографија** (Bibliografia), стр. 1635-1661 (у III тому); **Прилог I – Додатак** (Allegato 1 - Appendice); стр. 1662-2095, **Биографија** (Biografia), стр. 2095-2097 (у IV тому).

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

У својој докторској дисертацији кандидат Барби анализира процес осавремењивања речника Цингарели у периоду од 1970. до 2015. године. Фокус дисертације је на поступцима увођења неологизама и на бележењу нових значења постојећих речи, односно на брисању застарелих значења појединих речи. Речници Цингарели обухваћени истраживањем су десето, једанаесто и дванаесто издање: ово последње издање се од 1994. године издаје сваке године, а Барби је анализирао грађу из 31 речника. Нова значења постојећих речи у италијанистичкој литератури су дефинисане као „неосемије“. Поред неосемија, које се у литератури називају и семантичким неологизмима, аутор у свом раду обухвата и друге врсте промена које утичу на лексички фонд савременог италијанског језика: деривативни и композитни неологизми. Поред ових, аутор је под неологизмима обухватио и позајмљенице, обратио је велику пажњу на варијације унутар класе фундаменталних речи италијанског језика, које су у речнику Цингарели посебно означене, и на класу речи која је издвојена у речнику Цингарели и која је названа „речи које треба сачувати“. Уочене промене у речничким дефиницијама сагледане су и тумачене и из социолингвистичке перспективе, у настојању да се промене у лексици италијанског језика протумаче на целовит начин. Анализа је вршена на речницима Цингарели који су објављени у периоду од 1970. до 2015. године, и то на репрезентативном узорку А, В, Е, и N.

У **првом поглављу** кандидат дефинише предмет рада, износи разлоге за избор теме, представља њену релевантност, основне циљеве и хипотезе истраживања. Главни циљ ове дисертације јесте анализа неологизама и, посебно, неосемија и страних речи које су бележене у речнику Цингарели у периоду од 1970. до 2015. године; због обима грађе кандидат је у раној фази рада морао да се ограничи на слова А, В, Е и N предметног речника, полазећи од емпиријског податка да су наведена слова или најбогатија неологизмима и неосемијама, или су довољно репрезентативне за ову врсту анализе. Полазна хипотеза дисертације јесте да обухваћени период од преко четири деценије може да пружи увид у процес увођења нових речи и значења у лексички фонд речника Цингарели и у процес елиминације појединих значења постојећих речи. У свом истраживању кандидат се определио за синхронијски приступ, за шта је нашао потпору у италијанистичкој литератури.

У **другом поглављу** Барби започиње истраживање полазећи од периода фашизма. Због ове чињенице кандидат је обухватио и седмо издање Цингарелија, из 1942. године. Кандидат образлаже свој избор чињеницом да су период фашизма и језичка политика тога доба оставили препознатљив траг у италијанском језику и да тај траг досеже чак и до најновијег издања речника Цингарели (2015). У периоду фашизма сковани су бројни неологизми и основана је Краљевска академија Италије, са задатком да планира језичку политику, да спречава употребу страних речи и да предлаже прихватљиве замене. Временски период од 1970. до 2015. хронолошки је удаљен само двадесет пет година од краја Другог светског рата и он је неминовно оставио језички траг; другим речима, у послератној употреби остали су бројни неологизми и адаптиране позајмљенице и као такви они су забележени у речницима Цингарели као прихваћене речи италијанског језика.

У **трећем поглављу**, посвећеном позајмљеницама и калковима, кандидат уочава постојање неосемија унутар поменуте класе. Ово представља неочекиван резултат будући да су позајмљенице релативно нове речи које теже да задрже оно значење с којим су преузете. Кандидат такође бележи значајно присуство англицизама, што само по себи није новост, али квантитативни резултат до кога

је Барби дошао јесте новост: наиме, редакција Цингарелија тврди, заједно с више лингвиста, да позајмљенице чине око 2% лексичког фонда италијанског језика. Међутим, Барби је квантитативном анализом позајмљеница установио да оне, с англицизмима на првом месту, чине чак 3,55% укупног лексичког фонда италијанског језика и да њихов број, из издања у издање, показује тренд константног раста.

У четвртом поглављу, посвећеном неологизмима у речнику Цингарели, односно поређења листе неологизама изведених из овог речника с постојећим репертоарима неологизама које је аутор консултовао у изради ове тезе. Претпоставка којом се аутор руководи предвиђа да се неологизми не морају бележити у речницима уколико већ постоје специјализовани репертоари неологизама. Према Кортелацу (1996) неологизмом се не може сматрати реч која је уврштена у речник или, у овом случају, у репертоар неологизама. У четвртом поглављу примењен је квалитативни и квантитативни приступ. Леме присутне у глосару „ABEN“ обрађене су квантитативно, али се подаци који се односе на те леме тумаче квалитативно захваљујући употреби специфичних кодних ознака који читаоцу олакшавају претрагу глосара према жељеним критеријумима (за неологизме, н.пр., одабрана је кодна ознака 222). Позајмљенице, које Барби сврстава међу неологизме, означене су кодном ознаком 555.

У петом поглављу, посвећеном неосемијама, кандидат представља теоријске основе и студије о природи неосемија у италијанском језику. Затим бележи неосемије у оквиру слова А, В, Е, и N, тражећи ову семантичку црту у класама речи које издваја и анализира у својој дисертацији. Кандидат полази од репертоара неологизама, прелази на основне речи италијанског језика, у речнику Цингарели, обрађује повезаност неосемије и реторичких инструмената, попут антономазије, елипсе, еуфемизма, метафоре, имплицитне метафоре, метонимије, синегдохе. Обухвата новији феномен „политички коректног“ говора и његове продуктивности итд. У анализи Барби долази до неочекиваног резултата – уочава неосемију која се ослања на нијансу у значењу дате речи и уводи у дисертацији посебну ознаку за такву појаву. Други неочекивани резултат тиче се имплицитних метафора – неосемија које представљају метафору. Трећи неочекивани резултат јесте нова врста метонимије, засноване на односу *форма/садржај*.

У шестом поглављу кандидат залази у област социолингвистике и сагледава из квантитативне перспективе дијатопске, дијастратске, дијафазне, дијамезијске и дијахроничке варијације у анализираним речничким дефиницијама. Барби уочава везе сваке од поменутих социолингвистичких варијација с ознакама за језички регистар и домен употребе који су примењени у речнику Цингарели. У случају фразеолошких јединица и у случају лема из чије су дефиниције уклоњена одређена значења Барби примењује квалитативни приступ.

У седмом поглављу кандидат обрађује класу „речи које треба сачувати“; ова класа речи издвојена је у издању из 2010. године. Кандидат представља ову класу речи и као разлог за њено уврштавање у анализу наводи чињеницу да је ова класа речи издвојена као засебна управо у анализираном периоду. Лексикографски материјал је анализиран према квантитативном критеријуму; узети су у обзир сви речници Цингарели који припадају анализираном периоду. Стварна употреба и присуство у савременом италијанском језику поменуте класе „речи које треба сачувати“ проверавани су у доступним електронским корпусима дневних листова Коријере дела Сера и Ла Република. Кандидат је кроз неколика издања пратио квантитативни развој ове класе речи унутар речника Цингарели и установио одсуство теоријске дискусије око овог лексикографског предлога италијанског издавача; издвојио је примере „речи које треба сачувати“ у којима су развијене неосемије.

У осмом, последњем поглављу кандидат износи резултате поређења између Цингарелија 1970 и Цингарелија 2015 и излаже мотивације, хипотезе, метод и квантитативне резултате до којих је дошао, посебно се осврћући на централно постигнуће ове дисертације, глосар „ABEN“, приложен као додаток. Посебну пажњу кандидат посвећује кодовима глосара: они омогућавају – нарочито када се ради на електронској верзији корпуса - брза претраживања према различитим критеријумима, а у циљу издвајања неологизама, неосемија, позајмљеница, „речи које треба сачувати“ и основних речи италијанског језика, као и речи из чијих је лексикографских описа искључено неко значење.

VI Списак научних и стручних радова који су објављени или прихваћени за објављивање на основу резултата истраживања у оквиру рада на докторској дисертацији:

- Barbi, M.; Moderc, S. (2018). *La voce mafia nelle edizioni dello Zingarelli comprese tra il 1928 e il 2015*. Нови Сад. Језици и културе у времену и простору VII (у *итамну*).
- Moderc, S.; Barbi, M. (2018). *La traduzione italiana di Fahrenheit 451: alcune considerazioni*. VIII Међународни конгрес АИВА. Крагујевац, 25. и 26. новембар 2016, стр. 103-118.
- Barbi, M. (2017). *"L'idioma gentile" di Edmondo De Amicis e le «parole da salvare» del vocabolario Zingarelli: finalità ed elementi in comune*. Београд. Филолошки преглед XLIV 2017/1, стр. 37-51.
- Moderc, S.; Barbi, M. (2017). *Italijanski vulgarizam „cazzo“ i njegovo prevođenje na srpski jezik*. Београд. Живи језици: часопис за стране језике и књижевност, 2017. бр. 37/1, стр. 31-58.
- Kukić, T.; Barbi, M. (2017). *Карактеристике неостандардног италијанског језика у филму Катерина одлази у град*. Крагујевац. Липар XVIII/64, стр. 181-190.
- Barbi, M. (2014). *La descrizione di una persona attraverso l'uso delle parole desuete*. Крагујевац. Наслеђе 29, стр. 257-277.
- Barbi, M. (2013). *Le parole desuete nell'italiano contemporaneo e il loro possibile recupero*. Београд. Филолошки преглед XL/1, стр. 205-225.
- Barbi, M. (2013). *Nascita, sopravvivenza, fine dei neologismi nell'italiano contemporaneo e possibili applicazioni didattiche*. Нови Сад. језици и културе у времену и простору II/1, стр. 335-348.
- Barbi, M. (2011). *Gordana Grubač Allocco. Grammatica serba (manuale di morfologia e sintassi con esercizi)*, Editore Ulrico Hoepli Milano, 2010, 338 pp. Београд. Филолошки преглед XXXVIII 2011/1, стр. 223-224.

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Кандидат Берби је у својој обимној дисертацији анализирао слова А, В, Е и N у три издања, у укупно 31 тому речника Цингарели. Подела грађе на поглавља омогућила је да се свака од истражених лексикографских области обради студиозно и документовано. У седам поглавља које чине ову дисертацију, заједно с првим, уводним поглављем, кандидат је потврдио су и доказао хипотезе на којима се заснива ова дисертација. Прва хипотеза тицала се присуства и удела неологизама и неосемија у речнику Цингарели у периоду од 1970. до 2015. године: хипотеза је расветљена резултатима добијеним из глосара „АВЕН“. Друга хипотеза тицала се присуства лексике из периода фашизма у периоду од 1970. до 2015. године; хипотеза је расветљена поређењем издања Цингарелија из 1942. и 2015. године и Панцинијевог речника из 1942. године. Трећа хипотеза тицала се појаве неосемија унутар позајмљеница; хипотеза је расветљена резултатима добијеним из глосара „АВЕН“. Четврта хипотеза тицала се присуства неосемија насталих унутар ознака за домен употребе у речнику Цингарели; хипотеза је расветљена поређењем употребљених ознака с формама социолингвистичке варијације. Пета хипотеза тицала се постојања неосемија унутар класе „речи које треба сачувати“; хипотеза је расветљена поређењем поређењем издања Цингарелија из 1942. и 2015. године и подацима изведеним из реченог поређења и садржаним у глосару „АВЕН“. Целовит приступ и марљив рад довели су и до резултата које почетне хипотезе нису могле предвидети, што додатно потврђује вредност Барбијеве дисертације, нарочито имајући у виду чињеницу да су неосемије (другачије дефинисане као ново значење постојеће речи) недовољно истражена област у италијанистичкој литератури. Након што је у првом поглављу прецизно дефинисао феномен неосемије и документовао своје тврдње постојећим изворима, кандидат у другом поглављу анализира позајмљенице и неологизме у периоду фашизма. Овај историјски период претходи периоду који је анализиран у овој тези, а циљ његовог обухватања био је да се утврди у којој је мери његово лексичко наслеђе досегло до десетог издања Цингарелија из 1970. године. Кандидатов закључак у вези с речима наслеђеним од фашистичког режима у Италији јесте да су у језику опстале нарочито речи везане за техничке иновације уведене у том периоду, а у неким случајевима опстанак речи омогућен је управо новим значењем које је придодато основном. У трећем поглављу кандидат обрађује позајмљеницу и калк, с циљем да установи утицај страних језика на лексичку италијанског језика; неологизми су обрађени у посебном поглављу као посебан проблем, а кандидат се определио за ово раздвајање на основу увида у постојећу литературу. Један од резултата анализе јесте констатација да број англицизама увелико премашује вредност од 2% од укупне лексике; овај процент се помиње у литератури, али у стварности он сеже и до 3,5% у издању Цингарелија из 2015. године. И међу позајмљеницама бележи се појава неосемија, што доказује да су ове речи у великој

мери асимиловане и, стога, подложне семантичким променама. Исто тако, и речи које су калкови из страног језика бележе неосемије; такве речи су посебно истакнуте унутар глосара „ABEN“. У четвртом поглављу кандидат дефинише неологизам и анализира поделу на деривативне, композитивне и семантичке неологизме. Покреће питање датације неологизама и сагледава њихово учешће у разним формативним типологијама. Кандидат је уочио неосемије и код деривативних и код композитивних неологизама и забележио их је у свом корпусу; у одељку 4.7 пружа и квантитативни увид у увођење неологизама у речник Цингарели. У петом, централном поглављу дисертације, кандидат анализира појам неосемије како са теоријског, тако и с емпиријског становишта и показује утицај реторичких фигура на генерисање нових значења, што представља, по цитираним ауторима, један од најзанимљивијих феномена у историјском развоју једног језика. Кандидат је уочио и нову реторичку фигуру која је продуктивна у генерисању нових значења: метонимију *форма/садржај*. У својој анализи кандидат уочава и образлаже још један нов појам, „неосемију добијену на основу нијансе у значењу“ (neosemia SS), што представља један од значајнијих доприноса ове дисертације. У микродијакхронијској анализи кандидат бележи и утицај захтева за политичком коректношћу и језичких забрана на развој неологизама и нових значења, што такође представља драгоцен продор у једну недовољно истражену лингвистичку област. У шестом поглављу кандидат успешно одговара на иницијалну хипотезу, односно на питање да ли је у речнику могуће пронаћи лексикографске потврде за релевантне облике социолингвистичког раслојавања. Посебна пажња посвећена је праћењу лексикографских ознака за регистар и домен употребе, којима се корисник речника обавештава о специфичним, техничким и секторијалним употребама и значењима речи. Како за димензију дијакхронијске варијације не постоји посебна ознака у речнику Цингарели, кандидат је до таквих података дошао поредећи различита издања речника. Једна област језичке варијације за коју је кандидат установио да показује нарочиту виталност јесте област техничких израза, које говорници теже да пренесу у свакодневним говор. У седмом поглављу обрађене су „речи које треба сачувати“. Ова класа речи издвојена је у периоду који је предмет ове дисертације (2010.), те је она, самим тиме, кохерентна с темом; с друге стране, на овакав предлог редакције Цингарелија лингвисти се нису посебно осврнули. Ова класа речи је некохерентна и обухвата речи за које је редакција речника проценила да јесу угрожене због спорадичне, али да оне не заслужују да буду заборављене. У осмом поглављу кандидат детаљно приказује структуру глосара „ABEN“, који садржи лексички материјал који је као релевантан издвојен током рада на овој дисертацији. У оквиру овог поглавља приказани су кодови којим су одреднице глосара опремљене и који омогућавају ефикасно претраживање. Кодови су 111, за речи код којих се не наводи датум када су први пут забележене (њихов број, 246, представља својеврсно изненађење); 123, за речи које су развиле ново значење саобразно критеријумима и захтевима политичке коректности (у оквиру овог критеријума издваја се критеријум језичке забране); 222, за композитивне и деривативне неологизме; 333, за речи које су забележене изван периода 1970-2015 али бележе нова значења која су се развила унутар поменутог периода; 444, за скраћенице; 555, за позајмљенице; 888, за неологизме. У глосару „ABEN“ употребљено је више симбола: симбол ♦ за речи које спадају у основну лексику италијанског језика, симбол ♣ за „речи које треба сачувати“, симбол ♠ за речи из чије је дефиниције искључено неко значење, ознака [neos.] за речи које бележе неосемије и ознака [neos.] за речи које бележе неосемију насталу на основу нијансе у значењу. Сам глосар се састоји од укупно 3.413 речи. Од ових, 804 бележе неосемије, 953 садрже неосемије настале на основу нијансе у значењу, 284 речи бележи обе врсте неосемије. Ове бројке потврђују да је период од 1970. до 2015. године био веома динамичан за лексикон савременог италијанског језика и дисертација кандидата Мауриција Барбија представља јединствен, прецизно и темељно документован допринос расветљавању семантичких процеса и промена које су дотакле део италијанског лексикона. На практичном плану ова дисертација представља својеврстан путоказ и препоруку за даљи рад италијанских лексикографских установа и за даља истраживања у овој области лингвистике.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Докторска дисертација Мауриција Барбија представља свеобухватну и исцрпну синхронијску анализу неологизама и неосемија у издањима речника Цингарели која су објављена од 1970. до 2015. године. Дисертација је написана научним стилем, на италијанском језику, уз одговарајући

методолошки апарат и литературу (145 библиографских јединица); кандидат је дао значајан научни допринос расветљавању недовољно истраженог питања продора неологизама у најширем смислу речи у речнике италијанског језика и расветљавању модалитета увођења нових значења речи унутар периода од 45 година, а у свом раду обухватио је и друге модалитете ширења лексикона италијанског језика. Кандидат је успешно доказао све хипотезе које је формулисао у иницијалном ступњу рада.

Због свега реченог сматрамо да докторска дисертација **„Neologismi e neosemie nel vocabolario Zingarelli: un confronto sincronico tra la Decima edizione (1970) e la ristampa della Dodicesima edizione (2015)“** [Неологизми и неосемије у речнику Цингарели: синхронијско поређење Десетог издања (1970.) и Дванаестог, поновљеног издања (2015.)] ма Мауриција Барбија заслужује високу оцену и нарочиту похвалу за минуциозност, прецизност и акрибију које је красе.

IX ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене дисертације комисија предлаже Наставно-научном већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да извештај о докторској дисертацији ма Мауриција Барбија **„Neologismi e neosemie nel vocabolario Zingarelli: un confronto sincronico tra la Decima edizione (1970) e la ristampa della Dodicesima edizione (2015)“** [Неологизми и неосемије у речнику Цингарели: синхронијско поређење Десетог издања (1970.) и Дванаестог, поновљеног издања (2015.)] прихвати и упути га Већу друштвено-хуманистичких наука Универзитета у Београду на сагласност и да кандидата позове на усмену одбрану пред истом комисијом.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

1. Проф. др Саша Модерц, ванредни професор, ментор
2. Проф. др Данијела Ђоровић, ванредни професор, члан комисије
3. Др Невена Цековић, доцент, члан комисије